

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
O'quvchilar bo'yicha professor
R.G. Jumtaev
“ 30 ” Sentyabr 2022 yil

“KELISHIB DIZ
San'atshunoslik fakulteti
dekan
“ 30 ” Sentyabr 2022 yil
Zimov

IXTISOSLIK FANLARDAN YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSİYASI
SINOVLARI BO'YICHA FANLAR DASTURI

5150800 – Rangtasvir (dastgohli) ta'lim yo'nalishi

1. Dastgohli akademik rangtasvir fani
2. Tasviriy san`atologiyasi va nusxa ko'chirish fani
3. Kompozitsiya fani

IXTISOSLIK FANLARI DASTURI ASOSIDA TUZILGAN.

Buxoro – 2022 yil

- yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini;
- B.Mlning kasbiy fanlar bilan bog'liqligini;
- fazoviy tasavvurini rivojlantirishni;
- ko'nikma va malakalarini baholash va nazorat qilishni;
- zamonaviy fan yutuqlarini amaliyotga tadbiq eta olish, muammoni yechishga ijodiy yondashish;
- mutaxassislikning ilmiy muammolarini echishda qarorlar qabul qila olish hamda undan kasbiy faoliyatida foydalana bilishi;
- ilmiy tadqiqot natijalarini foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar va hisobotlar tuzishi;
- dunyoqarashini, madaniy saviyasini, ijodiy fikrini o'stirishi;
- xalqlarning o'limishi, tasviriy san'at merosini rivojlantirish unga bo'lgan hurmatini shakllantirishi;
- inson hayotida grafikaviy bilimlarning o'ini va roli, uning tarixiy iildizlari milliy xususiyatlari to'g'risida keng ma'lumotlarni bilishi;
- O'zbekistonda grafika fanlari tarixi va uning rivojlanishi yo'nalishlari to'g'risida keng ma'lumotlarga ega bo'lishi;
- O'ra Osiyo qomusiy olimlarining geometriya sohasida qilingan ayrim ishlari haqida tushunchalarga ega bo'lishi;
- kasbiy va ish faoliyatida grafika tarixiga oid materiallarni qo'llash bo'yicha ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

Kursni o'rganish jarayonida olingan bilimlar talabalarni pedagogik amaliyot davridagi faoliyatida, bitiruv malakaviy ishlari loyihasi tayyorlashda va umumta'lim maktablari, kasb-hunar kollejlarda chizma geometriya va muhandislik grafikasi, matematika, xususan, geometriya, mehnat ta'limi va boshqa fanlarni o'qitish jarayonida fakultativ mashg'ulot va texnik ijodkorlik to'garaklari ishini tashkil qilishda nazariy va amaliy yordami bilan bog'liq.

Fanning ta'limdagi o'rni

Rangtasvir (dastgohl) ta'lim jarayonini zamonaviy talab darajasida tashkil qilish, uni o'qitish va o'zlashtirish darajasini yaxshilash hamda kadrlar tayyorlashda uning sifat va samaradorligini oshirish, o'qitishning zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini takomillashtirish, pedagogik ta'lim oluvchi shaxsda mustaqil fikrlovchi, bilimlarni mustaqil ravishda qidiruvchi, axborotlar to'plovchi va ulardan foydalana oluvchi bakalavrlarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, pedagogik tatakurini kengaytirish kabi zarur nazariy va amaliy bilim, malaka va ko'nikmalarini shakllantirish, bilim zahiralarni jahon amaliyoti saviyasida tashkil etish.

Shu maqsadda, zamonaviy fan yutuqlarini amaliyotga tadbiq eta olishi, muammoni echishga ijodiy yondashishi, mutaxassisligining ilmiy muammolarini echishda qarorlar qabul qila olishi hamda undan kasbiy faoliyatida foydalana bilishi.

Ishlab chiqarishning asosiy vositalari bo'lgan mashina buyumlari, dastgoh va mexanizmlarni texnik hujjatlardagi tasvirlarni bajarishning nazariy va amaliy tarbi, qoidalari hamda qonuniyatlarini o'rganishda ahamiyati katta. Shuningdek, ushbu fan

arxitektura-qurilish sohasida turli bino va yer osti hamda yer usti inshootlarini loyihalashda muhim o'rin tutadi. Bundan tashqari chizmalarni bajarishda geometrik yasashlar, buyumlarni tasvirlash, chizmalarni tuzish va o'qish, chizmalarda shartlilik va soddalashtirishlar, geometrik modellashirish, ajraluvchi va ajralmas birliklar, ish chizmalar, sxemalar va qurilish chizmalari haqida chuqurtashitirilgan. Uning mazmuni shu sohba magistratura yo'nalishiga tayyorlovchi bosqich bo'lib xizmat qiladi.

Fanni o'qitishda foydalaniladigan zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Talabalarni o'qitishda, o'zlashtirishlarida o'quv jarayonini samarali tashkil qilish uchun o'qitishning ilg'or, an'anaviy va noan'anaviy metod va usullardan o'rinli foydalanish, zamonaviy texnik vositalardan, pedagogik va axborot texnologiyalari, interaktiv mulloqot (o'qituvchi va talabalarining birgalikdagi faoliyati, birgalikdagi harakat texnikasi va strategiyasi), o'yini, bahs va boshqa ta'lim texnologiyalari qo'llaniladi.

B.Mlni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar (kartochka-topshiriqlar, dinamik modeldar va maketlar, detallar to'plami), metodik ko'rsatmalar, ma'lumotnomalar, plakatlardir. jadvallar, diafilm va kinofilmardan keng qo'llash tavsiya qilinadi. Shuningdek, ilmiy adabiyotlardan mustaqil foydalanish (yangi materialni o'zlashtirish, bilimlarni mustahkamlash, chizmalarni savodli o'qish, masalalarni echish va h.k.) malakasi talaba uchun o'quv jarayonining ajralmas qismi bo'lishi shart.

BAHOLASH TARTIBI VA MEZONLARI

Talabalarining bilim saviyasi ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi asosida talabalar har bir fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi ballar orqali ifodalanaadi. Mazkur BMI bo'yicha talaba umumiy o'zlashtirish ko'rsatgichi 100 ballik tizimda baholanadi.

60-100 ball uchun talabalarining bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- ijodiy fikrlash
- rangtasvirga mos tasvirlar va nadyumotlar tuzishni bilish
- rang va tus nisbatlarini sezish va ko'rsata bilish
- xromatik va axromatik ranglarni his qilgan holda, tasvirni rangda bo'yash
- jisml akturasini va materialligini ko'rsatib bilish
- modelni yoki naturani xarakterini ko'rsata bilish
- fazoviy va chiziqli perspektivani bilish va amalda qo'llashi
- ishini umumlashtirish va detallar ustida ishlash

TALABALARNI BAHOLASH TARTIBI

Baholash tartibi o'z ichiga nazoratlar turini (oralq, joriy va yakuniy) qamrab oladi. Talabalarining o'zlashtirish darajasi quyidagi yo'l bilan baholanadi:

Darajasi	Ballar (foiz)	Reyting
A+	95 - 100 ball	5
A	90 - 94 ball	4.0
B+	85 - 89 ball	3.5

JUDA YAXSHI

B	80 - 84 ball	3.0	
C+	75 - 79 ball	2.5	YAXSHI
C	70 - 74 ball	2.0	
D+	65 - 69 ball	1.5	SHARTLI
D	60 - 64 ball	1.0	O'TDI
F	59 ball va undan past	0.0	O'TMADI

TALABANING O'ZLASHTRISHINI BAHOLASH MEZONLARI

“A+”, “A”, “B+” baho: talaba materiallarni mustaqil ravishda tez o'zlashtiradi: xatolarga yo'l qo'ymaydi; mashg'ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to'liq va aniq javob beradi.

“B”, “C+”, “C” baho: talaba materiallarni yaxshi o'zlashtirgan, uni mantiqiy ifoda eta oladi; mashg'ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to'liq va aniq javob beradi, biroq uncha jiddiy bo'lmagan xatolarga yo'l qo'yadi.

“D+”, “D” baho: asosiy materiallarni biladi, biroq aniq ifoda etishga qiynaladi; savollarga javob berishda aniqlik va to'liqlik yetishmaydi; materiallarni taqdim etishda aytim xatoliklarga yo'l qo'yadi; kommunikatsiya jarayonida qiyinchilik sezadi.

“F” (o'tmadi) baho: materiallarni o'zlashtirmagan; savollarga javob beta olmaydi; mashg'ulotlarda ishtirok etmaydi.

Talabalarni baholashda quyidagilar hisobga olinadi:

- mashg'ulotlardagi ishtiroki (davomat);
- mashg'ulotlardagi faollik va ijodkorlik;
- asosiy va qo'shimcha o'quv materiallarini o'zlashtirishi;
- mustaqil ta'lim bo'yicha topshiriqlarni o'z vaqtida bajarishi;
- nazoratning barcha turlarini o'z vaqtida bajarishi.

AKADEMIK VA ETIK TALABLAR

Nazorat topshiriqlarini bajarishda ko'chirmakashtikka (plagiat) yo'l qo'yilmaydi.

Test, o'quv loyihalari, mustaqil ishlar, oraliq, joriy, yakuniy nazorat topshiriqlarini boshqa shaxslardan ko'chirib olinishiga yo'l qo'yilmaydi, boshqa talabning o'rniga inthon topshirish ta'qiqlanadi.

Kurs bo'yicha har qanday nazorat topshirig'ini soxtalashirgan talaba “fanni o'zlashtirmagan” (“F”) hisoblanadi.

Mashg'ulotlar paytida mobil aloqa va boshqa elektron qurilmalardan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi.

Mashg'ulotlar paytida auditoriyada (virtual auditoriyada) belgilangan talablariga zid harakatlarni qilish mumkin emas.

Boshqalar va turli fikrlarga tolemtan muhimosabanda bo'lish talabo etilmadi.

№	Baholash mezoni	Ball %	71-86%
2.	a) barcha savollar mazmunan to'g'ri va to'liq ochib berilsa, ammo izchillik bo'lmasa:	8-9	71 - 86
	b) tushunchalarni yoritishda qisman xatolarga yo'l qo'yilgan bo'lsa:	6-7	
	c) unga davldor chizmalar to'g'ri chizilgan, ammo kichik xatoliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa:	3-4	
2.	d) chizma chizish qoidalariga to'liq rioya qilinmаса:	3-4	71 - 86
	e) barcha savollar to'g'ri, biroq etarlicha xulosalarnasa.	1-2	

№	Baholash mezoni	Ball %	55-71%
3.	a) savollarning 65-75% ga mazmunan to'g'ri va to'liq ochib berilsa, ammo izchillik bo'lmasa:	7-8	55 - 71
	b) tushunchalarni yoritishda bir qancha xatoliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa:	5-6	
	c) unga davldor chizmalar to'g'ri chizilgan, ammo bir qancha xatoliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa:	2-3	
3.	d) chizma chizish qoidalariga to'liq rioya qilinmаса:	2-3	55 - 71
	e) qisman xulosalangan bo'lsa.	1	

№	Baholash mezoni	Ball %	55 > %
4.	a) savollarning 55% ga mazmunan qisman ochib berilsa, ammo izchillik bo'lmasa:	5 - 2	55 >
	b) tushunchalar bo'lmasa yoki noto'g'ri yoritilsa:	5 - 2	
	c) unga davldor chizmalar bo'lmasa yoki noto'g'ri yozilgan bo'lsa:	3 - 2	
4.	d) chizma chizish qoidalariga to'liq rioya qilinmаса:	2 - 1	55 >
	e) xulosalangan bo'lmasa.		

Mavzu nomi

1.

Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi o'qitishning zamonaviy texnologiyalarining maqsad va vazifalari. Umumiy ta'lim, o'rta maxsus kasb hunar ta'limi muassasalarida Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi ta'limni to'konnashirishning dolzarb masalalari. Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi darslarida modulli ta'lim texnologiyasidan foydalanish. Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi darslarida an'anaviy ta'lim texnologiyasidan foydalanish va axborot texnologiyalaridan foydalanish. Tasviriy san'at va muhandislik grafikasida hamkorlikda o'qitish texnologiyasidan foydalanish. Mazkur texnologiyalarining o'ziga xos xususiyatlari va metodlarini o'rganish chizmalarni taxt qilish qoidalarini darsi ishlarni va tahlil O'quvchining bilish faoliyatini tashkil etish, boshqarish, faollashtirish, bilimlarni nazorat qilish va baholash yo'llarini o'rganish. Geometrik yasashlar dars ishlarni Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi darslarida didaktik o'yin texnologiyasidan foydalanish. Didaktik texnologiyalarining o'ziga xos xususiyatlarini Proektiviyalash assollari va to'g'ri burchakli proektiviyalash dars ishlarni Ko'rinishlar va chizmalarni o'qish dars ishlarni ishlarni Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi darslarida modulli ta'lim texnologiyasidan foydalanish. Aksonommetik proektiviyalar dars ishlarni Model eskizim bajarish kesim va kirkimlar Dars ishlarni o'rganish va tahlil qilish. Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi darslarida axborot texnologiyasidan foydalanish. Axborot texnologiyalarining imkoniyatlarini va tavsiyalarni o'rganish. Ulardan ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanish yo'llarini belgilash. Ushbu darslarda o'quvchining bilish faoliyatini tashkil etish Didaktik uyin texnologiyasining uziga xos xususiyatlari ukuvchining bilish faoliyatini tashkil etish. O'quvchining tayyargiligi Ta'lim tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish yo'llari bu darslarda bilimlarni nazorat qilish va baholash yo'llarini o'rganish. Mashinasozlik chizmalarining dars ishlarni

«Geometrik grafika tarixi» bo'limi bo'yicha

- Rossiyada birinchi chizmalarni paydo bo'lishi
- Rossiya sabordari chizmalari.
- Klubin yaratgan mexanizm chizmalari haqida.
- Petr I davrida san'atni rivojlanishi bilan bog'liq chizmalar haqida.
- O'rta Osiyo me'morchiligidagi chizmalar haqida.
- Samarqand, Buxoro, Xiva arxitektura yodgorliklari chizmalari to'g'risida.
- O'zbekistonda chizmachilik qachondan boshlab o'qib kelmoqda va qaysi olinlar o'z hissasini qo'shadi.
- Respublikamiz arxitektura yodgorliklaridagi gumbazlar qanday sirtlardan tashkil topgan
- Bulatov va Reper kitoblarining mazmuni.
- Amir Temur chizmalardan foydalanilganligi to'g'risida.
- Hozirgi zamonda chizmalar chizishning takomillashtirib borishi.

<p>12. Chizma geometriya va chizmachilikni o'rganish, rivojlantirish uchun nimalar qilish mumkinligi haqida.</p> <p>13. Umumta'lim maktablari va kollejlari chizmachilikni o'qitishda tarixiy ma'lumotlardan foydalanish.</p> <p style="text-align: center;">«Chizmachilik praktikumi» bo'limi bo'yicha</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Standart talabga mos kelmaydigan chizmalarni konstruktiv va ilmiy jihatdan tahlili. 2. Turli davrlarda joriy qilingan standart chizma shartlari ilmiy tahlili. 3. Murakkab tuzilishga ega bo'lgan detallarga eng optimal-qulay darajada o'ltaman qo'yish imkoniyatlari. 4. Qiziqarli geometrik yasashlarni bajarishda zamonaviy texnikalarning o'rni. 5. Yer usti va osti yo'laklarini, qurilishdagi milliy estetik va romlarni, amaliy san'at buyumlarini loyihalashda sirkul egri chiziqning amaliy ahamiyati. 6. Ikkinchi tartibli egri chiziqdarga urinma va normallar o'tkazishning turli usullari. 7. Lekalo egri chiziqning evolyutalarini qurish. 8. Ortogonal proyeksiyadagi «A» va «E» tizimlarning o'zaro qiyosiy tahlili. 9. Aksometriya turi bo'lgan trimetrik proyeksiyaning hosil bo'lishini ilmiy asosi. 10. Vint chiziqdari va sirtlarining aksometrik proyeksiyasini qurish. 11. Loyihalash ishlarida muvofiq rezba turini tanlash va ta'biq qilish. 12. Qurilish va duradgorlik ishlarida yog'ochli birkimallarning chizmalarini hosil qilish va uning mustahkamlik darajasini ta'minlash. 13. Son belgisi proyeksiyalarda pozitsion va metrik masalalar yechish. 14. Topografik sirt ustida qurilish-loyihalash ishlarini amalga oshirish. <p style="text-align: center;">«Chizma geometriya praktikumi» bo'limi bo'yicha</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Shaklining holat parametri. Nuqta va to'g'ri chiziqning tekislikdagi holat parametri. 2. Nuqta va to'g'ri chiziqning fazodagi holat parametri. 3. Uchburchakning tekislikdagi holat va shakl parametri 4. Uchburchakning fazodagi holat va shakl parametri 5. Ko'pburchakning tekislik va fazoviy holat va shakl parametri 6. Giperbolaning tekislik va fazoviy holat va shakl parametri 7. Elliptik paraboloidning holat va shakl parametri 8. Konus va silindr sirtlarining holat va shakl parametri 9. Tekislikning izlarini aniqlashda eng qulay holatdan foydalanish imkoniyatlari. 10. To'g'ri chiziqni tekislik bilan kesishgan nuqtasini aniqlashda raqobatlashuvchi to'g'ri chiziqdan foydalanish.

<ol style="list-style-type: none"> 13. Proyeksiyalarda tekisliklarini almashitish usulida proyeksiya va metrik masalalar yechish. Aylantirish usulida pozitsion va ortogonal kesishim yechish. Ijrolashitish usulida masalalar yechish. Tekislikdagi ko'pchilik holatda proyeksiya va metrik masalalar yechish. 14. Masala yechimiga tez va qulay holda ega bo'lish uchun qulay usullar (an'anaviy-Klassik) va eruvchi davta tuzishi usuli eruvchi davta tuzishi usulidan foydalanish. 15. Ko'ryuqchiliklarni tuztush va texnikalardan amaliy foydalanish. Muzimlararo ko'ryuqchiliklar va ularning yoyilmalari. Ko'ryuqchiliklar va yoyilmalarning modelini yasash. Ko'ryuqchiliklarni o'zaro kesishim usulida aniqlash usullari. 16. Egri chiziqning egriklik radiusi. Egri chiziqning aksimetriyasi, sirtlarni beritish usullari. Ikkinchi va yuqori tartibli egri chiziqdagi hosil bo'lgan halqada grafik jihatdan yasash. 17. Chiziqli sirtlarni hosil bo'lishi va ularning turlari. 18. Aylantirish sirtlarini hosil bo'lishi va ularning turlari. Ikkinchi tartibli aylantirish sirtlari. Sirtlarni tekislik bilan kesishishi. Sirtlarni to'g'ri chiziq bilan kesishishi. 19. Sirtlarning yoyilmalarini bajarish usullari. Yoyilmalardan sirtlarning taqchily yoyilmalarini bajarish. 20. Sirtlarning ocherkularini yasashda urinma tekisliklarning ahamiyati. Sirtlarning o'zaro kesishishi va o'tirish chiziqini yechish uchun texnikalardan foydalanish. 21. Sirtlarning o'zaro kesishish chiziqini aniqlashda yordamchi kesuvchi sferalar usulini ta'biq etishning shartlari. 22. Sirtlarning o'zaro kesishish chiziqini aniqlashda kesuvchi tekisliklar usulidan foydalanish.

Asosiy darsliklar va o'quv qo'llanmalar

1. J.Yodgorov, «Geometrik va proektzion chizmachilik», T., «O'qituvchi».2008
 3. J.Yodgorov, Mashinasozlik chizmachiligi, T., O'zbekiston, 2009
 4. I.Rahmonov, A Valiyev. Chizmachilik, "Voriz-nashriyot" T.:. 2011
 5. A.Valiyev. Chizmachilik (Geometrik chizmachilik) T.:. TDPU rizoqraf. 2013
 6. Xasanov R. Tasviriy san'at asoslari.O'quv qo'llanma. G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa-jodiy uyi. Toshkent 2009
 - 7.M.Ahmedov. "M.Nabiyev Hayoti va ijodi to'g'risida risola". risola. G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa-jodiy uyi. Toshkent 2000.
 - 8.Marlyn Stokstad, Michael W.Cothren „Art history“. Combined Volume (4th Edition).
 - 9.Publication date: 2010. Publisher: Pearson Education. Upper Saddle River, New Jersey, United States of America.
 10. J.Yodgorov, A.Narzullayev. Topografik chizmachilik - Namangan «Shalola», 2012.
 11. D.Mamatov Chizmachilik (arxitektura qurilish va topografik chizmachiligi). Durdona nash. B. 236 bet.
 12. Rahmonov I., Abdurahmonov A., Chizmachilikdan ma'lumotloma T.:. «Alisher Navoiy nomidagi Milliy kutubxona». 2005.
 13. A.A.Chekmarev,, Nachertatel'naya geometriya i cherenie, M.:. Vysshiee obrozovanie, 2006
 14. O. Samadov Tasviriy san'at tarixi. O'quv qo'llanma. T. 2009 y.
 15. D. Mamatov Chizmachilik. O'quv qo'llanma. T. 2019 y
- Elektron ta'lim resurslari**
1. www.tdpu.uz
 2. www.pedagog.uz
 3. www.ziyounet.uz
 4. www.lex.uz
 5. www.bilim.uz
 6. www.gov.uz